

mr Dimitrije Rašović

Crnogorski olimpijski komitet

POČETAK IGRANJA TENISA KAO PODSTREK RAZVOJA SPORTA U CRNOJ GORI

NASTANAK I RAZVOJ TENISA U SVIJETU

Savremeni tenis ima svoje korijene koji dosežu u daleku prošlost. Neke forme tenisa, odnosno igranja sa manjim loptama koje podsjećaju na današnju igru, mogu da se zapaze kod antičkih civilizacija. Kod starih Egipćana, Grka i Rimljana mogu da se zapaze igre lopticama manjih dimenzija koje su se razmenjivale između igrača različitim sredstvima.

Međutim igra loptom koja zaista predstavlja preteču današnjeg tenisa, prvi put se zapaža u Italiji u 11. vijeku. Bio je to vijek burnih promjena u društvu.

Najava novog obrazovnog sistema i novog čovjeka humanizma i renesanse.

Ova igra vrlo brzo, kao i uostalom ideja novog pokreta koja nastaje u sjevernoj Italiji i koja, u okviru renesanse, počinje da veliča novog čovjeka,

Počinje da se širi Evropom. Već u 14. vijeku u Francuskoj, koja postaje vodeća teniska zemlja, počinju da se grade teniska igrališta i u zatvorenim prostorima. Igrališta su dimenzija 30 x 10 metara, a teren je bio podijeljen razapetim kanapom na visini od 2 metra. Loptica je bila manje veličine i napunjena dlakama, a preko kanapa se prebacivala ovalnim reketima.

Ovu igru prebacivanja loptice preko razapetog kanapa, koja se igrala i po francuskim manastirima gdje su građeni teniski tereni dobila je naziv „JEN DE PAUME“ Ali, prilikom prebacivanja loptice preko mreže igrači su uzvikivali TENEZ, što je na francuskom značilo „držite“. Ovaj džentlamentski manir prihvaćen je od većine igrača i svih zemalja Evrope i Amerike, gdje se tenis igrao. A kada je ova igra stigla i u Englesku, ona je tamo dobila ime – TENIS. Ona se u Engleskoj zapravo zvala „REAL TENNIS“, ali vremenom u upotrebi je ostao samo naziv-tenis.

Vremenom su se igrališta, loptice i reketi mijenjali i usavršavali. Smatra se da je drveni reket čiji je unutrašnji dio bio ispunjen tankim kožnim kajiševima, prvi put počeo da se koristi u 16. vijeku. Kožni kaiševi su zamijenjeni crijevima životinjskog porijekla. Tek u 18. vijeku. Tada su počele da se koriste i gumene loptice što je znatno usavršilo i ubrzalo ovu popularnu igru. To je vjerovatno i prekretnica u razvoju ove igre. Teniski tereni počinju da se grade i u okviru plemićkih i kraljevskih dvorova. Tako je 1529. godine sagrađeno tenisko igralište u okviru kraljevskog

dvorca koje postoji i danas. Trideset godina kasnije, 1555. godine tenisko igralište je sagrađeno i na francuskom dvoru. Nažalost poslije francuske buržoaske revolucije 1789. god. tenis je neko vrijeme bio zapostavljen i skoro da se nije igrao.

Ipak, ova popularna igra nije mogla za dugo biti zanemarena i već sredinom 19. vijeka počinje njena nova ekspanzija. Buđenje i oživljavanje tenisa počinje u Engleskoj. Grade se nova teniska igrališta i donose se nova teniska pravila. Zbog toga se Englezi smatraju Za utemeljivače modernog tenisa. Dvojica Engleza su skoro u isto vrijeme predložili nova pravila tenisa. Bili su to: Valter Vingfield i Heri Gem. Međutim englezi su primat dali Valteru Vingfieldu i on se smatra čovjekom koji je napisao prva pravila modernog tenisa.

Valter Vingfield je bio konjički oficir, major engleske vojske. Igru koju je osmislio demonstrirao je 1872. godine u Londonu., ali tada nije imao mnogo uspjeha. Sledeće godine, decembra 1873. iskoristio je jednu kućnu zabavu i na travi, u dvorištu, demonstrirao je ovu igru. Veci broj posmatrača i znatno veci uspjeh su ga ohrabрили.

Nastavio je sa popularisanjem ove igre, a sve veći uspjeh u tome nagnao ga je da napiše Pravila Tenisa na travi i da ih patentira 1874. godine. Dimenzije igrališta je takođe patentirao. Od tada tenis postaje sve popularniji sport više klase engleskog društva. Počinju da se osnivaju teniski klubovi, a 1888. godine osnovan je i Teniski savez Engleske- The LawnTennis Association- LTA.

Jedan od teniskih klubova „All England Croquet and Lawn Tennis Club“ je 1887. godine od 9. do 16. jula, organizovao prvi svjetski turnir u tenisu. Ovaj turnir, koji je postao tradicionalan, smatra se za nezvanicno prvenstvo svijeta u tenisu. Te 1887. godine na turniru su ucestvovala 22 tenisera. Pobijedio je Spenser William Gori. On je prvi pobjednik Vimblona i smatra se prvim nezvanicnim prvakom svijeta u tenisu. Naravno, tradicija igranja tenisa na travi zadržala se u Vimblonu do nasih dana.

Inače, od te godine, pa do danas, osim u vrijeme Prvog i Drugog svjetskog rata, Vimblonski turnir u tenisu se održavao svake godine, i okupljao je, uvijek, najbolje tenisere svijeta.

Zahvaljujuci engleskim moreplovcima i osvajačima, tenis je počeo da se širi i u novim sredinama i kontinentima. Tako se tenis u SAD pominje 1874. godine, ali pod nazivom -COURT TENNIS, a prvo tenisko prvenstvo SAD održano je 1891. godine u Newport.

Zbog svoje popularnosti tenis je bio i olimpijski sport na Prvim olimpijskim igrama, koje su održane u Atini 1896. godine. ada je Momčilo Tapavica, koji se takmičio za Mađarsku reprezentaciju osvojio treće mjesto u tenisu. Međutim, taj njegov uspjeh je iz nekog razloga, prećutan i skrivan sve do naših dana.

Za razliku od Engleza, koji su tradicionalni organizatori Vimblonskog turnira, koji se smatra za nezvanicno prvenstvo svijeta u tenisu za pojedince, amerikanci su pokretaci ekipnog takmičenja u tenisu. Dvajt Dejvis (Dwight Davis)

je osnivač i prvi donator ekipnog takmičenja u tenisu. Ovo takmičenje je organizovano 9-10. avgusta 1900. godine između teniskih reprezentacija SAD i Engleske. Održano je u Bostonu, a pobjedili su teniseri SAD sa 3:0. Ovo takmičenje se kasnije proširilo i obuhvata više zemalja, a u spomen na osnivača, donatora i tenisera i reprezentativca SAD Dvajta Dejvisa, zove se Dejvis kup.

Tokom 20. vijeka tenis je doživio svojevrsnu ekspanziju i danas je prisutan na svim kontinentima. Nova tehnologija je našla primjenu u svim segmentima: teniski reketi i loptice su stalno usavršavani; oprema u kojoj teniseri igraju se mijenja, a naročito patike; podloge teniskih terena se takođe mijenjaju i usavršavaju.

Tokom 20. vijeka tenis je doživio i uslovno rečeno, društvenu transformaciju.

Naime, od igre viših i visokih društvenih slojeva, tenis je postao dostupan i nižim društvenim slojevima. Počeli su njime da se bave i mladi ljudi, koji ne pripadaju društvenom establišmentu. Do ove promjene je došlo iz više razloga, a jedan od njih je svakako i veći društveni standard ljudi, ali i činjenica da se tenisom mogu baviti koji to žele. Bez obzira na pol, godine života ili fizičku pripremljenost, tenis je podjednako prihvatljiv. I upravo ta činjenica i dovodi do njegove sve veće ekspanzije. Vjerujemo da će se ovaj trend nastaviti i u 21. vijeku.

NASTANAK I RAZVOJ TENISA U SRBIJI I CRNOJ GORI

Tenis je kao popularna igra, već krajem 19. vijeka počeo da se igra u Vojvodini. Tenisko travnato igralište je 1880. godine izgrađeno u Senti i od te godine je tenis počeo da se igra u Vojvodini. Tenis su u Vojvodini širili i popularisali austrougarski oficiri koji su gradili teniske terene u kasarnama, ali i gradskim parkovima. Na Palicu je 1892. godine organizovano i prvo tenisko takmičenje, što ukazuje da su prvi klubovi vjerovatno ranije osnovani.

Nešto kasnije (1894. god.), tenis je počeo da se igra i na dvoru knjaza Nikole u Cetnju. U Srbiji je početak igranja tenisa zabilježen nešto kasnije, 1900. godine. Te godine se u Vršcu organizuju prvi teniski turniri i tenis okuplja mlade ljude.

Međutim, pravi zamah u razvoju tenisa nastaje poslije Prvog svjetskog rata, kada je formirana Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, a kasnije Kraljevina Jugoslavija.

Osnivaju se brojni teniski klubovi širom ondašnje zemlje. Veliki broj teniskih klubova i tenisera doveo je i do organizacije prvog saveznog prvenstva, koje je održano u Zagrebu 1920. godine. Pobijedio je Nikola Antolković u muskoj, a Jela Sabljak-Kristalning u ženskoj konkurenciji.

Već sljedeće godine održava se i Prvo međunarodno prvenstvo Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Te 1921. godine pobjedio je kod muškaraca Nikola Antolković, a kod žena Mira Antolković-Virt. Ovakav zamah prati i osnivanje Teniskog saveza na nivou države, a 1923. godine Teniski savez postaje član Međunarodne teniske federacije.

Učešće tenisera na Olimpijskim igrama koje su održane u Parizu 1924.godine je prvi nastup u inostranstvu. Iako tada nije postignut veliki uspjeh, ovo učešće našeg tenisera Đorda Dunderskog, koje u spisima nije zabilježeno, je značajno za dalji razvoj tenisa. Jer, dvije godine kasnije, 1926.godine, naša reprezentacija se prijavljuje za takmičenje u Dejvis kupu, a prvi nastup u ovom takmičenju ima 1927.godine.

Naravno, prvi rezultati koje je teniska reprezentacija postigla nisu bili sjajni i trebalo je desetak godina stalnog takmicenja i sticanje međunarodnog iskustva, da bi izborila zavidno mjesto u međunarodnoj konkurenciji. Naime, 1937.godine naša teniska reprezentacija je igrala u finalu Evropske Dejvis kup zone. Nažalost, tada je izgubila od Cehoslovačke u Pragu sa 3:0. Napomenimo da je tada tenis u Cehoslovačkoj bio u samom vrhu svjetskog tenisa.

Dvije godine kasnije, 1937.godine Jugoslovenska reprezentacija postiže odličan uspjeh.

U finalu pobjeđuje Njemačku reprezentaciju sa 3:2 i postaje prvak Evropske zone u Dejvis kupu. Kao prvak Evropske zone kvalifikovala se za međuzonsko takmičenje, igra u finalu i gubi od Australije sa 4:1. Meč je odigran u Bostonu.

NASTANAK TENISA U CRNOJ GORI S UTICAJEM NA RAZVOJ SPORTA

Kada je 1860.godine Savjet starešina izabrao Nikolu Petrovića za knjaza poslije ubistva knjaza Danila u Kotoru iste godine, krševita i ponosna Crna Gora se borila, kako sa brojnim ekonomskim problemima tako isto i sa državnim pitanjima dobijanja formalno pravne nezavisnosti. Kruna te oslobodilačke borbe, slobodarstva crnogorskog naroda je

Berlinski kongres 1878. godine, na kojoj je ovoj maloj zemlji pripala nezavisnost. I Crna gora je tako postala dvadeset sedma, međunarodno priznata zemlja na svijetu.

Nakon jednog dužeg vremenskog perioda Knjaz Nikola okreće se sređivanju i uređenju crnogorske prestonice. Tako da se smatra da je uređenje Cetinja odpočelo 1891. godine kada se pažnja posvetila i formiranju parkova, i u okviru njih, određeni su prostori za igru i zabavu. Tada je u dvorskom parku sagrađeno i prvo tenisko igralište.

Jedna gravira iz 1894. godine, slika je objavljena u engleskoj reviji „Arenă” 1894. godine, prikazuje knjaževu Danila i Mirka, sinove Knjaza Nikole, kako igraju tenis u dublu sa šarmantnim damama. Knjaževi su obučeni u crnogorsku nošnju a mlade dame u skladu sa evropskom modom. To je prvi pisani dokument o igranju tenisa u Crnij Gori. O zamahu

Razvoja sporta u tom periodu ukazuje i podatak da je godinu dana kasnije, 1895.godine napravljeno i klizalište koje nije zaostajalo za klizalištima koja su

građena u drugim evropskim metropolama. O Cetinjskom klizalištu putopisac i istraživač Henrih Agust Angel u knjizi objavljenoj 1895. godine u Oslu zapisao je sljedeće. „ Ko bi vjerovao da ću u Crnoj Gori naići na klizalište i to zaista izvanredno.“ A šta da ovdje nema klizališta?...

Dovoljno je hladno i sportista ima dovoljno, a vodovod je prvoklasan. Na klizalištu je odaja za presvlačenje, kao i prostorija za bife, kad su prijemi tu su i orijentalne svjetiljke i luč, a ponekad i kneževski orkestar. Teško da se može napraviti bolje klizalište. Ljepšu okolinu nema čak ni staro romantično klizalište kod Akerzusa (tvrđava i zamak u Oslu).“

Henrih Agust Angel inače kapetan kraljevske vojske Norveške je donio prve skije u Crnu Goru januara mjeseca 1893. godine i nakon toga je i formirano skijaško društvo na Cetinju 1894. godine.

Nagli razvoj sporta u ovom periodu nije ostavio ravnodušnim crnogorce na prvu veliku smotru svjetskog sporta, prve obnovljene Olimpijske igre održane od 5. do 14. IV. 1896. godine. u Atini. Časopis LUČA, koji je izlazio na Cetinju, iz 1895. god. zalaže se za učešće Crne Gore na Olimpijadi. U tekstu Olimpijske igre autor nastoji da propagandno djeluje na čitaoce i javnost u Crnoj Gori kako bi se Crna Gora našla u grčkoj metropoli, gdje između ostalog kaže: Dakle, Crna Gora koja s pravom uživa svjetski glas za svoje junaštvo, Crna Gora koja je srodna Grčkoj po krvi, po vjeri po naravi, po običajima, po klimatu, po temperamentu, po patriotizmu, po junaštvu, bili bilo pravo da ostane neutralna u toj izvanrednoj svečanosti, koje se s najvećim zanosom primaju i nude Amerikanci i cio ostali svijet.

Crna Gora – Nova Šparta bili bilo pravo, da ne sudjeluje na toj svečanosti koja će biti na zemljištu stare Šparte.

U obrazloženju zahtjeva predloga se kaže:

Nije li Crnogorcima najmilija igra: bacanje kamena s ramena, hrvanje, skakanje, igranje narodno horo... a nije li sve to bila najmilija igera i starih Grka.

Tekst se završava preciznim stavom:

Dakle svi ti uzajamni odnošaji odgovaraju da i Crna Gora treba po svaki način da sudjeluje Olimpijskim igrama. Zato bi trebalo da se navrijeme stvori jedno malo društvo

Za tu svrhu. Trebalo bi to društvo da se prijavi i upiše u program igara. I na kraju bilježimo sledeće razmišljanje:

Crna Gora bi pokazala svijetu, ne samo u ratu već i u miru da je srodna staroj Šparti.

Tekst je potpisao Aleksandar Ćurčić sveštenik sakulski a objavljen je u rubrici Razne biljeske. I pored ovog a vjerovatno i drugog zalaganja Crne Gore nije bilo na ovoj velikoj smotri sporta u Atini.

Međutim nakon skoro cijelog vijeka od održavanja prvih modernih olimpijskih igara došlo se do saznanja da olimpijske igre ipak nijesu prošle bez Crnogoraca, zato je zaslužan Momčilo Tapavica (1872-1949)

BORAVAK I ZNAČAJ MOMČILA TAPAVICE ZA RAZVOJ SPORTA U CRNOJ GORI

Momčilo Tapavica je rođen 26.10. 1872 godine u Nadalju, malom mjestu u blizini Novog Sada. Njegovi preci su se doselili u Vojvodinu iz Crne Gore. Došlo su da budu graničari.

Taj zadatak su časno obavili i za zasluge u borbi sa Turcima podignuti su u rang austrijskih plemića. Kao dječak, Momčilo Tapavica je pohađao osnovnu školu u svom rodnom mjestu, a gimnaziju u Novom Sadu i Segedinu. Maturirao je 7. juna 1890 godine.

Kao dobar učenik dobija stipendiju Matice Srpske i školske 1890/91. upisuje se na studije Hemijskog odsijeka Tehničkog fakulteta u Budimpešti. Interesovanje prema građevini i arhitekturi prevaladava i on se u drugom semestru iste školske godine premješta na građevinski fakultet. Fakultet završava 1895 godine kao jedan od boljih studenata.

I kao gimnazijalac, naročito kao student, Momčilo Tapavica je pokazao da posjeduje svestrani sportski talenat. Odličan student i još bolji sportista, učestvuje na raznim takmičenjima u više sportskih disciplina i postiže odlične sportske rezultate. Bio je član vježbačke družine koja se zvala – Narodno gimnastičko udruženje. Uglavnom osvaja prva mjesta u disciplinama: skok u dalj, skok u vis, bacanje kugle. A na jednom takmičenju koje je održano 12. XII. 1895 godine. a u čast ministra vjera, kulture i sporta, Vlašić Đule, osvaja prvo mjesto u skoku s motkom, bacanju kugle, i skoku u dalj. Ti rezultati su ga preporučili da postane član Mađarskog olimpijskog tima koji je učestvovao na Prvim olimpijskim igrama u Atini, 1896. godine.

Momčilo Tapavica je učestvovao u sljedećim sportskim disciplinama: Rvanju-četvrto mjesto, Dizanju tegova- peto mjesto, zatim skok udalj, skok s motkom, bacanje kugle.

Međutim tek u skorije vrijeme zahvaljujući istraživanjima nekih mađarskih istoričara Olimpijskih igara, o čemu je našu stručnu i sportsku javnost obavijestio dr Radovan Vuković da je Tapavica osvojio Treće mjesto u TENISU. Ako se pogledaju publikacije koje navode imena pobjednika na Prvim olimpijskim igrama, vidjeće se da su u Tenisu navedena samo dva imena tenisera koji su osvojili prvo i drugo mjesto. Rubrika koja je predviđena za osvajača trećeg mjesta je prazna.

Dosadašnji publikovani radovi istoričara sporta, godinu 1908. uzimaju kao godinu kada je Tapavica došao u Crnu Goru kao savjetnik Knjaza Nikole za građevinarstvo.

Naša plemninarna istraživanja o dolasku i boravku Momčila Tapavice u Crnoj Gori, ukazuju da ni ovaj podatak sa aspekta istorije sporta nije tačan. Tapavica je na Cetinje došao 1904 godine. O ovome se govori u jednom izvještaju koji je upućen Mimistarstvu Unutrašnjih Djela gospodinu Vojvodi Božu Petroviću.

Ovaj podatak je izuzetno značajan sa aspekta posmatranja razvoja teninskog sporta i sporta uopšte u Crnoj Gori.

Prvi Teniski i Golf klub osnovani su 1906. godine pri Italijanskom Poslanstvu i u tom periodu sva poslanstva izuzev Ruskog i Turskog dobijaju teniske terene. Tako da već 1910. godine imamo izgrađenih ukupno 11 teniskih terena. Te godine je obavljeno krunisanje knjaza Nikole I za kralja a Crna Gora proglašena za kraljevinu. U program svečane manifestacije bio je uvršten tenis i golf pored ostalih događaja.

Nova istraživanja o dolsku i boravku Momčila Tapavice na dvoru krlja Nikole ukazuju da je upravo on ličnost koja je dala jedan ogroman značaj u kulturnom i sportskom smislu tadašnje prestonice i da su pod njegovim rukovodstvom izgrađeni teniski tereni kao i osnovani prvi Teniski i golf klub.

Takođe podatak da je Momčilo Tapavica napustio Crnu Goru 1912. godine nije tačna. Jer je 1922. godine u Herceg Novom osnovano sportsko društvo „Jadran“, koje u svom sastavu ima tri sekcije: Plivačku, Veslačku i Tenisku. Osnivači su bili: Gojko Gojkovic trgovac, Tomislav Sabinjak sudija, Veaelin Mrđen ljekar, ing Momčilo Tapavica i drugi. Projektovao je Park u H. Novom, hotel „Boku“ zgradu „Zdravljak“ Vilu Jadranska straža koja je sagrađena od 1920-1925. godine, zgradu galerije u H. Novom u kojoj je živjela njegova porodica do drugog svjetskog rata.

LITERATURA

1. **VAN, D., BENET, L.B.**, (1971.) SJATSKA ISTORIJA FIZIČKOG VASPITANJA (A WORLD HISTORY OF PHYSICAL EDUCATION, II ED., PRENTICE HALL, INC., EN. CLIFFS, N.J.)

2. **VUKOVIĆ, R.**, (2000.) PRETEČA, ORGANIZATORI, GOST I TAKMIČAR NA ATINSKIM OLIMPIKIM IGRAMA 1896. GODINE, VIŠA ŠKOLA ZA SPORTSKE TRENERE, NOVI SAD.

3. **VUKOVIĆ, R.**, (2000.) ISTORIJA OLIMPIKIM IGRARA, LOGOS, TOTOVO SELO.

4. **DABOVIĆ, B.**, (2004.) 23 FUDBALSKA TIRNIRA MIMOZA, SPORTSKI SAVEZ H. NOVI

5. **ŽIVANOVIĆ, N.**, (1992.) SPORT-UZLETI I PADOVI, VUK KARADŽIĆ, PARAĆIN

6. **JOVANOVIĆ, B.**, (1957.) FIZIČKA KULTURA KROZ ISTORIJU, 2. IZD., SPORTSKA KNJIGA, BEOGRAD.

7. **JOVANOVIĆ, B.**, (1994.) SPORT U CRNOJ GORI DO 1914. GODINE, SPORTSKI SAVEZ, CETINJE.

8. **MARTINOVIĆ, B.**, (1999.) STO GODINA TENISA U CRNOJ GORI 1894-1994, KULTURNO-PROSVETNA ZAJEDNICA PODGORICE I TSCG, PODGORICA.

9. **PEROVIĆ, D.**, (2004.) NOVA TRASA STAROG ASA, MONTENEGROSTORT, PODGORICA.

10. **RAŠOVIĆ, D.**, (2004.) ZNAČAJ RAZVOJA TENISA U CRNOJ GORI U POSLJEDNJIH DESET GODINA ZA RAZVOJ FIZIČKOG VASPITANJA, VRNJAČKA BANNJA, 2004.

11. **RAŠOVIĆ, D.**, (2005.) ZNAČAJ PRVE OLIMPIŠKE MEDALJE MOMČILA TAPAVICE ZA RAZVOJ TENISKOG SPORTA U CRNOJ GORI, KOTOR, 2005.

START TO PLAY TENNIS LIKE INCETIVE TO DEVELOPMENT SPORTS IN MONTENEGRO

At the end of 19 centuries tennis like popular game has started to play in Vojvodina. At 1880 tennis grassy courts was built in Senta and from that year it started to play in Vojvodina. Austrohungarian officers propagated tennis who were built tennis courts in their barracks but they was built courts in city parks. At 1892 the first tennis competition organised which mean that the first clubs probably had establishment before that year. Later at 1894 tennis started to play at palace of grand duke Nikola in Cetinje. Later tennis started to play in Serbia at 1900. At that year people organised the first tennis tournament in Vrsac.

Momcilo Tapavica the first Slovenian who was Montenegrin descent who was participated at first modern Olympic's games in Athens at 1896 he gave great contribution developed tennis sport in Montenegro. Momcilo Tapavica came to palace of grand duke's Nikola at 1902 and after that date his all family moved to Herceg-Novi and they spent all time to second world war.

At first Olympic's games Momcilo Tapavica took part in these sports/tennis, life weights, wrestling. Certain that like talented sportman he gave great contribution not only in tennis than he gave contribution in the other sports in Montenegro.